

მარიამ კობერიძე

უფრემ მხირის ერთი ავტობიოგრაფიული ანოტირებული თხზულების მორფოლოგიური თავისებურებანი

როგორც ცნობილია, ქართველ მწერალთა შორის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს XI საუკუნის გამოჩენილ ქართველ გამომეტყველს, მეცნიერს, საეკლესიო მოძღვარსა და ქართული სიტყვის დიდოსტატს გიორგი მთაწმინდელს. მან დიდი ამაგი დასდო ჩვენი მწერლობის თითქმის ყველა დარგს: სამი ათეული წელი სათავეში ედგა შავი მთისა და ათონის ივერიის მონასტერთა ლიტერატურულ სკოლებს, ხუთი წელი ეწეოდა საგანმანათლებლო საქმიანობას საქართველოში მეფე ბაგრატ მეოთხის მზრუნველობით. გიორგი მთაწმინდელის სახელი უფრო განდიდდა მისი სიკვდილის შემდეგ: ბიბლიურ წიგნთა მისიერი ქართული თარგმანები, აგრეთვე დიდი "სვინაქსარი", "პარაკლიტონი" და "თუენი" აღიარებულ იქნა კანონიკურად და საფუძვლად დაედო ქართული ეკლესიის საქმიანობას. ამასთან დაკავშირებით დაიწერა საგალობლები, რომლებიც სრულდებოდა ეკლესიებში მისი ხსენების დღეს - 30 ივნისს (ივ. ლოლაშვილი, 1982, გვ. 28).

ათონურ ხელნაწერებში აღმოჩნდა თექვსმეტმარცვლიანი სახობო ლექსი, რომელიც თან ერთვის გიორგი მთაწმინდელის მიერ 1057-1060 წლებში შავ მთაზე სვიმეონ საკვირველმოქმედის მონასტერში ნუსხახუცურად გადაწერილი "პარაკლიტონის" №45 ნუსხას. დაწერილია ხელნაწერის უკანასკნელი ფურცლის ერთ გვერდზე ორ სვეტად, წვრილი ნუსხახუცურით (კიდურწერილობა მრგვლოვანია), სულ 72 ტაეპია (თითო სვეტი შეიცავს 36 ტაეპს) და ორივეს აქვს საკუთარი კიდურწერილობა; ფურცელი დაზიანებულია, თითქმის არ იკითხება, მის მარჯვენა და მარცხენა კიდეებზე მოთავსებულია ასოები, ზოგჯერ სიტყვებიც. ტექსტი მიკროფილმებზე მოჩანს მკრთალად და მისი გაშიფრვა ძლიერ ჭირს. არ აქვს ზედაწერილი (სათაური). ხოლოდ შინაარსისა და კიდურწერილობის მიხედვით შეიძლება გავარკვიოთ, რომ თხზულებაში შექმნილია გიორგი მთაწმინდელი, მთარგნელი "პარაკლიტონისა" (ივ. ლოლაშვილი, 1982, გვ. 31).

ხელნაწერის ისტორიულ-ლიტერატურული და პალეოგრაფიული ანალიზიდან ირკვევა, რომ თხზულების ავტორია გიორგი მთაწმინდელის მოწაფე ეფრემ მცირე, რომელიც მოღვაწეობდა შავ მთაზე, სვიმეონ საკვირველმოქმედის მონასტერში, სადაც ეს "პარაკლიტონი" არის თარგმნილი და გადაწერილი. "შესხმა" ჩვენამდე მოღწეულია ავტოგრაფის სახით (ე. მეტრეველი, 1959, გვ. 115-125). თხზულება დაწერილია გიორგი მთაწმინდელის გარდაცვალების შემდეგ (არაუადრესი თარიღი 1065 წელი). ეს ირკვევა შემდეგი გამოთქმებიდან: "აღმკვდრდი შენ ეტლთა თანა ელიასებრ სიწმინდითა". აქ იგულისხმება ელია წინასწარმეტყველის ზეცად ასვლა (IV, მეფთა 2,8-15), რასთანაც შედარებულია გიორგის გარდაცვალება (ელიასებრ ზეცაში ამხელრება). მეორეგან ეფრემი ამბობს: "ბუნებით მიწისაგათა ახვალ ზეცად და

გვწოდებ” ე. ი. შენ, ბუნებით მიწა, ზეცაში ადინარ და ჩვენც გვიზმოზო (ივ. ლოლაშვილი, 1982, გვ. 31).

როგორც ირკვევა, ეფრემ მციერს ტექსტი თავისი ხელით ჩაუწერია “პარაკლიტონის” იმ ავტოგრაფიულ ნუსხაში, რომელიც ინახებოდა სვიმეონ საკვირველმოქმედის მონასტერში. ეს ნაწარმოები შედგება ორი ნაწილისაგან: პირველ ნაწილს თავსა და ბოლოში აქვს: “ნეტარებით იქები შენ ნათესავთა ყოველთაგან”, მეორე ნაწილს – თავსა და ბოლოში: “იონთა და ქართველთაგან გონიერთაგან, გეორგი”. პირველი ნაწილის ტაეპებს შინაარსობრივად ავსებენ მეორე ნაწილის რიგითი შესატყვისი ტაეპები:

“ნეტარებით იქები შენ ნათესავთა ყოველთაგან -
 იონთა და ქართველთაგან გონიერთაგან, გეორგი!
 ენაჲ შენი ბრწყინვალე არს, ვითარცა რაჲ მზე ელვარე,
 ოხრის გული შენი ზღუეებრ, შენ ახალ ოქროპირო”.

“შესხმა გეორგი მთაწმინდელისა” (დასათაურება ეკუთვნის ივ. ლოლაშვილს) ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტია იმის გასათვალისწინებლად, თუ როგორ მომზადდა ნიადაგი ძველი ქართული სალიტერატურო ენიდან ახალ ქართულ სალიტერატურო ენამდე.

საანალიზო მასალად ვიყენებთ ეფრემ მციერის ავტოგრაფიული პოეტური თხზულების ტექსტს, რომელიც გამოქვეყნდა ივანე ლოლაშვილის მიერ ათონის სამწერლობო ცენტრის დაარსებიდან 1000 წლისთავთან დაკავშირებით. მას წინ უძღოდა იმავე ავტორის მნათობში დაბეჭდილი წერილი “მე-11 საუკუნის უცნობი პოეტური თხზულებანი. ათონის ივერიის მონასტრის ხელნაწერთა კოლექციიდან” (№4-№5, 1982).

ა-ზე გათავებულ სახელებსა და საწყისებს შენარჩუნებული აქვთ სახელობითი ბრუნვაში ბრუნვის ნიშანი: “ენაჲ შენი” (29); “ვითარცა რაჲ ელემი ხარ” (29); “ძალი დამასკისაჲ” (29); “მისვლაჲ” (29); “ნუგუშისცემაჲ” (29).

ო-ზე გათავებულ ფუძეებთან არ გვხვდება სახელობითი ბრუნვის ნიშანი, აქ **ა** უკვე დაკარგულია: “ღვნი ურწყულ” (29); “წყარო ქმნილ ხარ” (30); “ყავ წყარო ტკბილ” (29). თუ შევუდარებთ ამ შემთხვევას “გეორგი მთაწმინდელის ენას”, **ა** მკვიდრია ო-ს შემდეგ (ა. შანიძე, 1946, გვ. 72).

თანმშობანფუძიანი სახელები სახელობითი ბრუნვაში ფუძის სახით დასტურდებიან: “ტაძარ ღმრთისა დამტევენლად იქმენ მართალ და ჭეშმარიტ” (29); “მტერისათა კარ ექმენი” (29); “გუყვენ შვილ ნათლის და თანა ნერგ” (29). აღნიშნულ მოვლენას კვეცად მიიჩნევს ა. შანიძე და თვლის, რომ “ეს გაგრძელებაა უფრო ადრინდელი ძეგლების ჩვენებისა” (ა. შანიძე, 1946, გვ. 69).

მთლიანად შენახულია მოთხრობითი ბრუნვის ნიშანი -**მან**: “ხიმრავლემან ტლანტამან” (30); “ლიბანისა დიდებამან” (30); “მახვლწუდილმან მოძღურებითა” (30).

ძველ ქართულში ჩვეულებრივია სიტყვის შეკუმშვა, რაც ხმოვნის ამოღების ვაგო ხდება. “ხმოვანთაგან შეიძლება ამოღებული იქნეს **ა** და **ე** და სიტყვა ერთი მარცვლით შემცირდეს (სინკოპე): მართალი – მართლისა; სოფელი –

სოფლ-ისა; სენ-ი – სნე-ულ-ი და მისთ” (ა. შანიძე, 1976, გვ. 27). თხზულებაში დასტურდება კუმშვის შემდეგი შემთხვევები: “ტაძარ **ღმრთისა** და მტევნელად” (29); “ერთა თანა **ნათლისათა** გიგალობენ” (29); “შენ წინაშე **ღმრთისა** მისისა” (29); “**ნათლად** კაცთაგან გაჩინა” (30).

ეფრემ მცირე იყენებს როგორც სავსეობიან, ისე უსავსეობა ფორმებს. ემფატიკური ხმოვნის ხმარება ჩვეულებრივია მხოლოდითი რიცხვის მიცემით, **ნათესაობით, მოქმედებით** ბრუნვებში და **თანთან** მრავლობითში: “**ხიმაღლითა ფინიკსა ენგადისახა**” (29); “**მიწინადათა** ახულ ზეცად” (29); “**აღსთობილი სიმაღულისადათა**” (29); “თავთა თანა **მოწაფეთა**” (29); “**შენ მრავალთა მტერისათა**” (29); “**აღესწორე სიმაღლითა ფინიკსა ენგადისახა**” (29); “**თულთა შენთა**” (29); “**ნათესავთა** ყოველთაგან” (29).

უსავსეობა ფორმების არსებობა ეფრემ მცირესთან მკაფიოდ არის გამოხატული: “**ძლიერებით** აღსდექ” (30); “**ნეფხით თხხით** მოეგებნეს” (29); “**მომრწყველი ხარ თარგმანებით**” (29); “**ნეტარებით** იქები” (29). სამეცნიერო ლიტერატურაში უსავსეობა ფორმების არსებობას უფრო აღინიშნა მოვლენად მიიჩნევენ (ა. შანიძე, 1946, გვ. 40). ეს პროცესი მიუთითებს იმაზე, რომ “თა დაბოლოებიანი სახელი მკვეთრად ვერ გამოხატავს მოქმედებითი ბრუნვის ფუნქციას, ამიტომ ძველ ქართულში დაწყებულია, რომ –ით დაბოლოება დართოდა მას გამოსვლითი ფუნქციის გამოსახატავად” (ა. შანიძე, 1976, გვ. 40). ეს მოვლენა ცოცხალი მეტყველების ამსახველია (ზ. სარჯველაძე, 1993, გვ. 33).

როგორც ცნობილია, “ძველ ქართულში ნარ-თანინი მრავლობითი რიცხვი ჩვეულებრივია და ფრიად გავრცელებული, ებ-იანი კი უფრო იშვიათია” (ა. შანიძე, 1976, გვ. 31). ეფრემ მცირე უფრო იყენებს ნარ-თანინი მრავლობითი რიცხვის ფორმებს: “**მომეგებნეს ჰირგეულნი**” (29); “**ჩჩულნი ყრმანი**” (29); “**დაამხუენი ზღუდენი**” (30); “**იქმენ ქვათა** მეძიებელ” (29); “**თვალთა შენთა მდინარენი ზღუდენია** მოსწავებით” (29).

ებ-იანი მრავლობითის გამოყენების მხოლოდ ორი შემთხვევა შეინიშნება: “**აღმამაღლე ფრთეებითა** განცდისადათა” (29); “**მოწაფეთა** მომრწყველი ხარ **თარგმანებით**” (29).

ძველ ქართულ ენას ახალი ქართული ენისაგან განსხვავებით მოეპოვებოდა ნაწევარი. “ნაწევრად ძველ ქართულში იხმარებოდა სამი სიტყვა, წარმოშობით სამივე ჩვენებითი ნაცვალსახელი: ესე, ეგე, იგი” (ა. შანიძე, 1976, გვ. 30). დასტურდება ისეთი შემთხვევა, როდესაც ნაწევარი მოსდევს სახელს: “**კაცი ეგე** განღმრთობადი” (29); “**ორთქლი იგი** დანაწრედი” (29); “**ქებაჲ ეგე** ნათესავთაჲ იწოდები ღმრთისა” (30); “**დაამხუენი ზღუდენი იგ**” (30).

ეფრემ მცირე სუბიექტური და ობიექტური პირის ნიშნების ხმარებისას მისდევს ძველი ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებს. თუმცა, არის შემთხვევები მათი დაკლების ან ზედმეტად ხმარების. არ შეინიშნება **ხ – ჰ** პრეფიქსები ხმოვნების წინ: “**ახულ ზეცად**” (29); “**ინიშნე** შენ პირველითგან თუ მნათობი სახილველი” (29); “**გულსა ჩემსა მოეც**” (30).

დაკარგულია მეორე სუბიექტური პირის ნიშანი **ჰ**: “**ჩჩულნი ყრმანი** მოსრნე” (29). აკლია III სუბიექტური პირის ნიშანი **ხ**: “**მადლი შენი გარე მოადგ**” (30). სრულად არის დაკლებული III სუბიექტური პირის ნიშანი **ა** და II

ირიბობიექტური პირის ნიშანი გ: “ნელსაცხებლად შეგიმოხა ლიბანისა დიდებამან” (30). ასევე სრულად არის დაცული მრავლობით რიცხვში III სუბიექტური პირის ნიშანი **ენ** და II პირდაპირიბიექტური პირის ნიშანი **გუ**: “რომელმანცა განგუათოვლენ” (30).

როგორც საენამოცენიერო ლიტერატურაში აღნიშნული, “პირდაპირი ობიექტური პირის მრავლობითი რიცხვი ასახულია იმ შემთხვევაში, თუ ზმნა II სერიის მწკრივში დგას და მასთან შეწყობილი პირდაპირი ობიექტი ნაჩიან მრავლობითშია: მისი ნიშანია **ენ** ან **ნ**, მიღებული ე ხმოვნის ამოღებით” (ა. შანიძე, 1976, გვ. 66). ხელნაწერში დასტურდება პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობის ასახვის შემთხვევები ზმნის ფორმაში: “თანადგომით დაამხუნენი ზღუდენი იგი” (30); “აჰა, ძალი დამასკისაჲ შენ წინაშე მომიათნა” (30); “გუაკურთხენ ჩუენ სიხარულით, გუყვენ შვილ ნათლის” (29); ეკლესიან შეამკენი“ (30).

პარალელურად გვხვდება ისეთი შემთხვევაც, როდესაც პირდაპირი ობიექტის მრავლობითობა არ არის ასახული ზმნის ფორმაში: “გლახაკისა შვილისაგან მიითვალე” (30).

თხზულებაში შეინიშნება ტმესის ერთი შემთხვევა, როდესაც ზმნისწინა და ზმნას შორის ჩასმულია **ლა** ნაწილაკი: “შენ მრავალთა მტერისათა კარ ექმენი და და-და-ჯარშ” (29). ტმესის შემთხვევა უპირო ფორმებთან არ დასტურდება.

ავტორი იყენებს როგორც ძველი (გან, აღ, აღმა...), ისე ახალი ქართულისათვის დამახასიათებელ ზმნისწინიან (გა, შე, და, მი, მო) ფორმებს: “აღმგედრდი შენ ეტლთა” (29); “ეგვპტისა ბილწსა ბნელსა განაქარებე” (29); “აღესწორე სიმაღლითა ფინიკსა ენგადისასა” (29); “აღმაფრინე, აღმამალღე ფრთებითა განცდისაჲთა” (29); “ნუ დაჰფარავ რწმუნებულსა” (29); “სიბრძნით ძალი გარე შემარტე” (29); “მიახლებაჲ ხედავად ღმრთისად” (30); “ნუ გეშინინ მისვლაჲ შენი მთით სიონით” (29); “გაჩინა იწროებით ცხოვრებამან” (30).

ვერემ მცირე თავისი აზრის გადმოსაცემად ხშირად იყენებს მოქმედებითი გვარის ზმნებს წყვეტილის მწკრივის ფორმით: “გლახაკისა მიითვალე და დამადგე” (29); “აღმაფრინე, აღმამალღე” (29); “დაამხუნენი” (29) I თურმეობითის ფორმით იხმარება ზმნა — “მიმაწიე” (29), სადაც -იე I თურმეობითის ნიშანი უნდა იყოს.

ხელნაწერში დასტურდება პრეფიქსიანი ვნებითის ფორმები. ი პრეფიქსიანი ვნებითი: “იქები შენ ყოველთავე” (29). ენ სუფიქსიანი ვნებითი: “შორს იქმენი” (29); დონიანი ვნებითი: “ერთგულებით განძლიერდი” (29). საინტერესოა ვნებითი გვარის ზმნები: “დიდებულ ხარ” (29); “მომრწველი ხარ” (29).

როგორც ცნობილია, ასპექტის გამოხატვის სისტემის შეცვლის ნიშნულები Xs-ის ძეგლებში იშვიათად გვხვდება. გ. მთაწმინდელის თხზულებაში ეს მოვლენა უფრო წინ არის წაწეული: “ნათლად ჩანს, რომ დაწყებულია ზმნისწინის მიერ მოპოვებული მაპერფექტულებელი ძალისა და ამ ნიადაგზე I სერიის სამი ძველი მწკრივისაგან ახალი მწკრივების გამოყოფა: ზმნისწინიანი ფორმები მყოფადის წრის მწკრივებად მიდის, უზმნისწინო კი აწყმოს წრისად” (ა. შანიძე, 1946, გვ. 75). ეს პროცესი საყოველთაო მოვლენაა XI საუკუნეში და ეფრემ

მცირესთან კიდევ უფრო მკვეთრად არის გამოხატული: “ამას **მევსწერ** სურვილი შენ წინაშე ღმრთისა მნისა” (29); “ეგვიპტისა ბილწსა ბნელსა **განაქარებ** პირველებრვე” (29).

მონაცვლეობას განიცდის “ქმნა-ზმნა, “რომელიც საარვისო ქცევით იღვლება II სერიაში, I-ში კი “სათავისოთი“ (ა. შანიძე, 1976, გვ. 134). **“ღამტევნელად იქმენ“** (29); “შრომა“ შენი **სრულ-ქმენ“**.

ავტორი ხშირად იყენებს **არს** მეშველ მეშველ ზმნას: “გული შენი **განუცდელ არს**“ (29); **“აღსავსე არს** პირი შენი ცეცხლისაგან“ (30). შეინიშნება **არს** მეშველი ზმნის გამარტივება და შერწყმა წინამავალ სიტყვასთან. აღნიშნული მოვლენა შენიშნული აქვს დ. მელიქიშვილს იოანე პეტრიწის ენაში (დ. მელიქიშვილი, 2009, გვ.28).

საყურადღებოა ა ქცევის ნიშნით წარმოდგენილი საარვისო ქცევის ფორმები: “თანადგომით **დაამხუენი** ზღუდენი იგ” (30); “მადლი შენი გარე **მოადგ**” (30); “ბნელსა **განაქარებ**” (29). სათავისო ქცევის ი ნიშნის ფორმები: “გლახაისა შვილისაგან **მიითვალე**” (30); **“იძიებდი** გონებითა” (29). სასხვისო ქცევის ფორმები: “ერთა თანა ნათლისათა **გივალობენ**” (29); “სისრულე რაა **შეუდგე**” (30); “ნელსაცხლებლად **შეგიმოსა** ღიბანისა ღიდებემან” (30).

ეგრემ მცირესთან არ დასტურდება შუალობითი კონტაქტის ფორმები.

საწყისის ნიშანი აწყმოს თემას დაერთვის: **“ნუგეშის-ცემაა”** (29); **“ხილვად”** (29); **“შიახლებაა”** (29); **“მოსღვაა”** (30). აქ ვ -ავ-იან ზმნათა ანალოგიით უნდა იყოს გადასმული. ილ-იანი ფორმა: **“კმოზილო”** (30); სი-ულ: **“სიხარულით”** (29).

მოქმედებითი გვარის მიმღეობის ფორმები **მ—ელ** პრეფიქს-სუფიქსითაა ნაწარმოები: **“ღამტევნელად იქმენ”** (29); **“იქმენ** კვათა **მეძიებელ”** (29); **“მომპრწყველი”** (29); **“ადმუვანებელი”** (30). წარსულ-დროიანი -ულ სუფიქსიანი ვნებითი გვარის მიმღეობა: **“განსრული”** (30). მომდევნო დროის წართქმითი და უკუთქმითი ფორმები: **“სახილველი”** (29); **“საგლოველი”** (30); **“უნილავი”** (29); საშუალი გვარის მიმღეობის ფორმა: **“მოწყალე”** (29).

სახელზმნას (საწყისსა და მიმღეობას) ზოგჯერ შენახული აქვს ზმნური ძალა პირდაპირი და ირიბი ობიექტის მოთხოვნისა: **“ორთქლი იგი დანაწრედი სათრობელად მე მიწლიო”** (29); **“ექმენ** ნისლად **ღამფარველად სულსა ჩემსა”** (30). “ასეთ შემთხვევაში ხშირია პირდაპირი ობიექტის ნაცვლად უბრალო დამატების შეწყობაც ნათესაობითის ფორმით” (ა. შანიძე, 1986, გვ. 135). ზოგჯერ სახელზმნა შეიწყობს უბრალო დამატებასაც: **“ტაძარ ღმრთისა ღამტევნელად”** (29); **“შიახლებაა ხედვად ღმრთისად”**(30).

ზმნიზედათაგან ყურადღებას იქცევს ადგილის ზმნიზედები: **“წინა”** (30); **“გარე”** (30). დროის ზმნიზედები: **“აწცა”** (29); **“აწ”** (29); **“რაფჟას”** (30). ვითარების ზმნიზედები: **“ახლად”** (30); **“ესრეთ”** (30); **“ვითარცა”** (30).

წრფელობით ბრუნვასთან ძირითადად დასტურდება **-ებრ** თანდებული: “თრთის სული შენი **წყალებრ**” (30); **“განაქარებ** პირველებრვე” (29). ზოგჯერ **-ებრ** თანდებულის დართვა იწვევს წინამავალი ხმოვნის მოკვეცავს: **“ობრის გული შენი ზღუებრ”** (29).

მიცემითის ბრუნვასთან გვხვდება თანდებულები: **-ებრ, -თანა, -წინაშე**: “აღმწედრდი შენ ეტლთა თანა ელიასებრ სიწმიდითა” (29); “მის თანავე დიდებულ ხარ” (29); “შენ წინაშე ღმრთისა მნისა” (29). ნათესაობითი ბრუნვის ფორმასთან დასტურდება **-გან** თანდებული: “იუცხოთცა წარმართაგან” (30); “შენ ცოდვილისა სულისაგან” (30); “იონთა და ქართველთაგან გონიერთაგან” (30). მოქმედებითი ბრუნვის ფორმასთან დასტურდება **-გან, -ურთ** თანდებულები: “ინიშნე შენ პირველითგან” (29); “ლერწმოიანი მწყურნებითურთ განაჴმე” (29). ვითარებით ბრუნვაში გამარტივებული სახით გვხვდება **-მდე (-ადმდე)** თანდებული: “სულსა ჩემსა მაღალთამდე” (30).

მაერთებელი კავშირებიდან დასტურდება და კავშირი: “წინამძღუარი და მწედარი” (30); “მახარებელ და მოწყალე” (30). მაქვემდებარებელი კავშირებიდან დასტურდება **რათა**: “ერთგულებით განძლიერდი, რათა ჩჩაღნი ყრმანი მოსრნე” (29); “ო, თრთის სული შენი წყალებრ, რათა მყუროებით იყო” (30).

ცა ნაწილაკი მნიშვნელობით უახლოვდება “აგრეთვეს”. იგი იხმარება ყოველგვარ სიტყვასთან: “აწცა” (29); “ვითარცა” (29). გვხვდება სხვა ნაწილაკების გამოყენების შემთხვევებიც: “აჴა, ძალი დამასკისად” (29); “ნუ გეშინინ” (29); და ნაწილაკი მნიშვნელობით უახლოვდება “კიდევს-“ და ჩართულია ტმესად: “და-და-მარშ” (29).

ეფრემ მცირის განუმეორებლობას ქმნის სიტყვაწარმოების საინტერესო ფორმები: “ნათლიერად”, “შუენიერად”, “უმცველო”, “ბესელიელი”, “მეუფე”, “სისრულე”, “სათრობელად, “საგლოველი”, “სურვიელი”, “დანაწრედი”...

ამრიგად, ეფრემ მცირის ერთი ავტოგრაფიული პოეტური თხზულების მორფოლოგიურ თავისებურებებზე დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ დაწყებულია ძველი ქართული სალიტერატურო ენიდან ახალ ქართულზე გადასვლის პროცესი, რასაც ადასტურებს საშუალი ქართულისათვის დამახასიათებელი მოვლენების არსებობა სახელთა ბრუნებაში, ზმნის უღვლილებასა და სიტყვაწარმოებაში.... ავტორი იცავს ძველი ქართული სალიტერატურო ენის უკანასკნელი პერიოდის (IX—X სს.) ნორმებს, მაგრამ ცოცხალი სასაუბრო ენის გავლენით, პარალელურად იყენებს საშუალი ქართულისათვის დამახასიათებელ ფორმებს. ეფრემ მცირის ავტოგრაფიული პოეტური თხზულება საშუალი ქართულის დასაწყისი პერიოდის ნიშნებს ატარებს.

ლიტერატურა

- ი. ლოლაშვილი, 1982 - ი. ლოლაშვილი, ათონურ ქართულ ხელნაწერთა სიახლენი, თბ., 1982.
- ი. ლოლაშვილი, 1982 - ი. ლოლაშვილი, მე-11 საუკუნის უცნობი პოეტური თხზულებანი. ათონის ივერიის მონასტრის ხელნაწერთა კოლექციიდან, მნათობი №4№5, თბ., 1982.
- დ. მელიქიშვილი, 2009 - დ. მელიქიშვილი, იოანე პეტრიწის ენის თავისებურების ზოგიერთი საკითხი: ფილოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 2009.
- ე. მეტრეველი, 1959 - ე. მეტრეველი, ეფრემ მცირის ავტოგრაფი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, I, თბ., 1959.
- ზ. სარჯველაძე, 1957 - ზ. სარჯველაძე, ძველი ქართული ენა, თბ., 1997.
- ა. შანიძე, 1946 - ა. შანიძე, გიორგი მთაწმინდელის ენა, იოვანეს და ეფთვიმეს ცხოვრების მიხედვით, თბ., 1946.
- ა. შანიძე, 1976 - ა. შანიძე, ძველი ქართული ენის გრამატიკა, თბ., 1976.
- ა. შანიძე, 1986 - ა. შანიძე, ქართული მონასტერი ბულგარეთში და მისი ტიპიკონი, თხზ. ტ. IX, თბ., 1986.

MARIAM KOBERIDZE

THE MORPHOLOGICAL FEATURES OF ONE OF THE
 AUTOGRAPHICAL POETICAL COMPOSITIONS OF EPHRAIM
 THE SMALL

The morphological features of autographical poetical composition of Ephraim the Small (Ephrem Mtsire) indicate the process of transformation from the Old Georgian to the Modern one. This fact of transformation is confirmed by the characteristics existing in noun declination, verb conjugation and word derivation in the Middle Georgian.

The author keeps the literary language standards (IX-X centuries), though at the same time he uses the Middle Georgian forms under the influence of the spoken language. The affix of the nominative case is not used with the vowel-rooted names with “Ō” and “Ÿ” while “ბ“is dead with the nouns finished with”Ի”. Person affixes before vowels are lost; ”ი” and ”ბ” are not used overly as person affixes. The new and old forms of adverbs are used simultaneously. An attributive word often precedes the attributed one and a substantive word follows the attributive one.

Particular attention is attracted to the interesting forms of word derivation, such as: “natlierad”, “shuenierad”, “umtsvelo”, “beselieli”, “meuphe”, “sisrule”, “satobelad”, “sagloveli”, “survieli”, “danatsredi”.